

מסורת הש"ס

א) יצמות ט. ב) לקמן ט. ע"ש. ג) ופי' חוס' ביצ קדם. ד"ה חרייני. ו) גימטריא הרי"ף (דף ל"ה): גדולה מכולן אמרו פיליו על גבי קרקע לא יא' (ט"ו). ז) ופ"ל אלו, ו) ומת' שמתו פ"ה. ח) ופ"ל דקוסה פ"ו. ט) ופי' חרייני. י) דף רמב. י"א אצל חייב וכו' ומצין למה נקט בן לשאל. י"ב) ופי' חרייני. י"ג) לל"ג כ. י"ד) ופי' חוס' יצמות קב. ד"ה בין ומו' שבעות ל. ד"ה מנה ומסופות וזמנ' טו. ד"ה מיושב.

תורה אור השלם

1. וקרא לו וקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא וצפית לקחתה: דברים כה ח
2. ויקם איוב ויקרע את מעלו וזקו את ראשו ופסל ארצה וזשקתה: איוב כ א
3. ויקם הפולק ויקרע את בגדיו וישב ארצה וקל עבדיו וצבים קרעו בגדיהם: שמואל ב יג לא
4. ויבכו בני ישראל את משה בערבת מאוב שלשים יום ויתמו ימי כבי אבל משה: דברים לד ח
5. והפכתי חניכם לאבל וקל שיריכם וקל ודעליותי על כל מתנים שק ועל כל ראש קרחה ושמתיק כבאל יחיד ואתיהי' ביום קר: פסוק ט ה

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה והאמר רבא כי נעשו ג' ימים שלא להניח תפילין:

גליון הש"ס

גמ' ודלמא מילתא יתירתא. עיין לקמן דף ט ע"ה מ"ה משכס: תוס' ד"ה אלו דברים וכו' עיין ע"פית ישמעאלים ע"י לקמן דף כ ע"ה תוס' ד"ה ושמאל לטעמיה:

מוסף רש"י

ואם היו רבים צריכין לו. ללמוד ממנו (חולין ט"ג).

ואלו מגלהין פרק שלישי מועד קמן

כא.

עין משפט גר מצוה

קרב א מיי פ"ד מהל' יבוס ותלפיה הל' ו סמג עיין נט טו"ע ח"ע: סי' קסט פ"ט ע"ד קב ב מיי פ"ה מהל' אכל הלכה יז: קבא ג מיי ט ה' א סמג עיין דרנבן ג טו"ע י"ד סמג טפ ספי' ט: קבב ד ה ו ז מיי טס הלכה טו סמג ט טו"ע טס וימנן שפד ספי' ט: קבג ח מיי טס פ"ד הלכה טו טו"ע טס סמגן שפד ספי' א [וטו"ע י"ד סמגן טל ספי' ט:]:

רבינו חננאל

אי הכי בעינן חליצה, דכתיב ועמד ואמר לא חפצתי, הכי נמי דמעומד. והתניא בין עומד בין יושב בין מטה, חליצתה כשהו. ויקם מלמא, ויקם [ומלך] ויקרע את בגדיו. ודלמא קריעה מעומד מלתא דמעומד הוא דכבד, כמה דכבד בשכיבתו ארצה על גבי מטה על גבי כסא על גבי אידי [גדולה] על גבי קרקע לא יצא, ואמר ר' יוחנן שלא (יצא) קיים כפיית המטה. וישכב ארצה, לא ארצה משם הוא, אלא כעין ארצה. דכמפרש בירושלמי ר' יוחנן אמר וישבו אתו לארץ, אינו כחוב על הארץ, אלא לארץ, דכבר המוכן לארץ, מיכן שהן שיענין על מטות כפופות, וכיון שישן על מטה כפופה ניצור בליהוה ונכור שהוא אבל, אלו דברים שאבל אסור בהן, במלאכה, ובסיכה, ובחיצה, ובשמיים ובנעילת הסנדל, בחטמיש המטה, ואסור לקרות בתורה בבניאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש בהלכות ובאגרות, ואם היו רבים צריכין לו אינו נמנע. ומעשה ומת בנו של ר' יוסי בצפורי, ובחו של ר' בבית שערס, ויצאו ודרשו כל היום. ואסיקנא, ובלבד שלא יעזבו התורגמן, אלא יושב לו אחר בצדו של אבל ולחש לו, והוא משימ' לתורגמן, והתורגמן משמיט לרבים. ת"ד אבל שלשה ימים הראשונים אסור להניח תפילין, משלישי ושלישי בכלל מניה, ואם באו פנים חדשות אינו חולץ, דברי ר' אליעזר. ור' יהושע אומר, משני ושני בכלל מניה, ואם באו פנים חדשות חולץ. אמר עולא הלכתא כר' אליעזר בחליצה, שאם באו פנים חדשות חולץ. אמר עולא חולץ, ו[וכר] יהושע בהנחה, שמיום שני מניה. מאי טעמא דר' אליעזר, דכתיב ויתמו ימי כבי אבל משה, מיעוט ימי אבל ואחריתא כיום מר, וימא קמא בלבד.

א"ל א מעתה ועמד ואמר ה"ג. משמע ועמד ואמר היינו שפי מיושב והא דלמרינן פרק מצות חליצה (יבמות דף ק). כתי עמודי לכתחילה שמה לר"ך עמידה מדרבנן מיהו קשה דועמדו שני האנשים (דברים ט) דצניעין אפי' מיושב כמו ועמדו וקדשו (לעיל דף י"ח): אבל ועמד לחוד לא משמע הכי: ד"א' לא תימא הכי וישכב ארצה וכו'. א"ע' דושכב ארצה כתיב נמי אצל הילד דכתיב א"ע' ג' דלא גבי מת כתיב אלא על בנו ושמא הואיל והנציח אמר לו מות ימות הכי הוא כמת וא"ע' פ' שהפסל עליו שיחיה וכענין זה אמר זירושלמי הקב"ה שהיה יודע שעמיד להיות מצול היה מתאבל על עולמו וקודם המצול וצמחן הרב הקשה כי הסוגיא משונה בתחילה אומר מלתא יתירתא ע"ג קרקע וא"כ ע"ג מלתא יתירתא ע"ג קרקע וא"כ ע"ג מלתא יתירתא לתיכא למימר ושכב היינו כפיית המטה דהא ל' יצא ידי חובתו מכפיית המטה א"ל כעין ותיכא שום יתור ויחא ליה לשנויי הכי מלומר שהיה מלתא יתירתא ולהוכיח קריעה מכפיית המטה:

א"ל ר' דברים שאבא אסור בהן. הכא לא חשיב דברים שאבא אסוריה עליהן כגון כפיית המטה ועטיפת הראש דלא חשיב אלא מילי דאסור בהן תפילין ושאלית שלום לא חשיב דאין זה כל ימי האבל כדאמר לקמן תכנסת לא חשיב דהויא בכלל רחילה א"ע' ג' דלעיל (דף טו). מייית תרי קראי לרחילה ולתכנסות אבל הני דלא נוהגים כל השבוע על לאפוקי מפי' הרי"א שפירש שצדיו שמואל אחר ג' מתיר לנצל לעשות מלאכה אחר ג' ימים ומה שאין נוהגין עתה לעשות עטיפת הראש וכפיית המטה סמכין אהא דלמרינן זירושלמי אכנסא אינו חייב צפייית המטה דלא לימרונן חרש הוא פי' מנשך ויכו כן אלו זין הנכרים ופי' צניעו עדים ושפחות ועוד יש ליתן טעם דכפיית המטה לפי שמטות שלנו כך יכולין לשכב בנחת מלך זה כמו מלך זה ואין יכרת הכפייה דיש להן ד' קונדיסין מלמעלה כעין רגלים וכדלמרינן לקמן דרגש אין לר"ך לכפופות ועוד יש ליתן טעם דכפיית הראש שלא היה מציא כי אם לידי שמוק * ענין מצוה

אודייני. מכתשת גדולה: מנוס. אמרו אפי' יסן ע"ג קרקע לא יא' עד שיכפה מטמו וישב עליה: כעין ארצה. כלומר שכפה מטמו וישב עליה ולעולם קריעה מעומד: ואסור לקרוס. כדלמרינן לעיל (דף טו). מדאמר רחמנא ליחזקאל האנק דוס. והא דלמר (סוכה דף כה) אבל חייב בכל המלות האמורות בתורה חוץ מן התפילין התם שאר מלות בעלמא אבל הני אית זהו שמחה: רבים לריכס ליה. לדרשה: סכר לאוקמי אמורא עליה. תורגמן: ושלישי בכלל. מותר להניח תפילין דעיקר אצילות אינו אלא ג' ימים: ואם צלו פנים חדשות. ציוס ג' אפי' אינו חולץ תפילין א"ע' ג' דאיכא למיחש דלמא אמרי [בשנין] ימים הראשונים נמי הניח תפילין: רבי יושב אומר וכו'. דעיקר אצילות אינו אלא יוס אחד: ואם צלו פנים חדשות. ציוס שני חולץ תפילין: מ"ע דר"א. דסכר עיקר אצילות שני ימים: דכסיב ויתמו ימי. דמשמע ג' ימים: עיקר מיריא יוס אחד. אבל אצילות ג' ימים: הלכה כר"א כחליצה. שאם צלו פנים חדשות ג' אינו חולץ והלכה כרבי יהושע בהנחה דשני מותר להניח תפילין: שני לעולא חולץ. ששלישי קאמר הלכה כר"א דלמר אינו חולץ אבל שני לא ידענא אי חולץ אי לא: חולץ ומניה. שני אפי' מלה פעמים ציוס וכי צלו פנים חדשות חולץ וכי ליכא פנים חדשות מניח: רבא אמר כיון שמוניח. שני שוב אינו חולץ לפנים חדשות: והאמר רבא. לעיל (דף כ). דכפיית המטה הלכה כתנא דידן דלמר ג' ימים עיקר אצילות ה"ג נעמי ג' ימים (ה) להניח תפילין: מנחה

בצדו ו' ולחש הוא לר' חנניה בן עקביא ור' חנניה בן עקביא לתורגמן ותורגמן השמיע לרבים ת"ר אבל ג' ימים הראשונים אסור להניח תפילין * משלישי ואילך ושלישי בכלל מותר להניח תפילין ואם באו פנים חדשות אינו חולץ דברי ר"א ר' יהושע אומר אבל ב' ימים הראשונים אסור להניח תפילין * משני ושני בכלל מותר להניח תפילין ואם באו פנים חדשות חולץ אמר רב מתנה מאי מעמא דר"א דכתיב * ויתמו ימי כבי אבל משה אמר רב עינא מ"ט דר' יהושע דכתיב * ואחריתה כיום מר ורבי יהושע נמי הא כתיב ויתמו ימי וגו' אמר לך שאני משה דתקוף אבליה ור"א נמי הא כתיב ואחריתה כיום מר עיקר מיריא חד יומא הוא אמר עולא הלכה כר"א בחליצה והלכה כר' יהושע * בהנחה איבעיא להו בשני לעולא חולץ או אינו חולץ ת"ש אמר עולא חולץ ומניה אפי' מאה פעמים תניא נמי הכי יהודה בן תימא אומר חולץ ומניה אפי' מאה פעמים רבא אמר כיון שהניח שוב אינו חולץ והא רבא הוא דאמר * הלכה כתנא דידן דאמר שלשה

עטיפת ישמעאלים: וְאִם־כֹּרֶן לַקְּרוֹת בתורה. בתשובת רבינו יצחק זקני כתב כי רבינו יעקב היה אומר כי צדיו צריכין להניח אסור דכדברים הרעים שצרימיה מלל תני ליה דשמתעין כמו ט' צבא שילחי תענית (דף ג). וצימי זקנותו חזר והתיר זירושלמי אמר אבל שונה במקום שאינו רגיל משמע שונה כמו ט' צבא שאומר בפרק בתרא דתענית (סג) אבל קורא במקום שאינו רגיל וה"ק התם כל מלות הנוהגות בצלל נוהגות בט' צבא ואסור לקרות בתורה כו' אבל קורא במקום שאינו רגיל וקורא צדיו וקניות וכו' משמע ללאורה דאבל וט' צבא שוין כדקאמר זירושלמי ומיהו אבל שונה במקום שאינו רגיל משמע דהא דוקא שרי ולא צדיו וצקניות וצירמיה ומה שהציא רבי יצחק לראש לאסור מדקאמר לעיל (דף טו). אסור דצדכי תורה שנאמר האנק דוס ומשמע הכל אין ל"ל רחיה ללא קאמר אלא מדבר המשמחו כדאמר בתענית (דף ט). משום שנאמר פקודי ה' יסרים משמחי לך תעד דכולוהו לאו דוקא דהא קאמר אסור בתפילין כדאמר פאךך חבש עליך ואינו אסור כל ימי אצלו:

משלישי ואילך. ושלישי שצנין [מקמאן] ככולו ומדרבנן דהא לא מייית קרא אלא לשני ימים דכתיב ויתמו ימי כבי אבל משה ר"א והאי ויתמו בתפילין וכן ואחריתה כיום מר טפי מכל שאר מילי דכל שעה שהוא מר נפש מתעולל צעפר ואין זה פאך כדפירש בקונטרס כחמדות (ד' ו): ריצי"א וצט' צבא היה אומר ר' יצחק זקני דשרי כמו בשלישי דשרי:

חולץ ומניה אפי' מאה פעמים. פי' חולץ בפנים חדשות ומניה כשילכו וכן כל שעה שילכו מאה פעמים ציוס וטעמיה משום זין לר"א זין לרבי יהושע בפנים חדשות אסור לר"א להניח אסור ולרבי יהושע אפי' חולץ:

מכאן

6) נראה דל"ל משלישי ואילך אינו חולץ וכר"י בהנחה שמים שני מניה והלכתא כרבא דלמר כיון שהיה שוב אינו חולץ.